

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

V i z i t á c z i ó u t á n .

A „Prot. egyh. és isk. Lap“ mult félévi folyamában vita keletkezett — a+b jegyű cikkiró félre értvén a pesti ref. egyházmegye mult évi szept. 14. hozott azon határozatát, hogy „ezentul az egyházak tartozásait minden évben január 15-kéig a főesperesi hivatalhoz beküldeni köteleztetnek“ — azon kérdés felett, hogy a can. visitatió fentartassék-e, vagy nem? Két hang, igen helyesen, mellette, kettő pedig ellene emelkedett; ez utóbbiak egyike épen f e l s é g e s n e k mondván a pesti egyh. megye rosszul értett határozatát, hogy eltörölte a can. visitatiót.

Noha az idézett Lap egyházkerületünkben is elterjedtségnek örvend, e kérdés itt semmi viszhangot nem keltett. S ha talán nálunk is lehetnek olyanok, kiknek refrainje az volna, hogy . . . delendam esse censeo: azt hiszem, hogy tartózkodnának világ elé lépni véleményökkel; minthogy e vélemény csak azt sejtetné, hogy „valami rothadt van“ az illető egyházában, és „hinc illae lacrimae.“

A visitatiót eltörölni kívánó két hang fő érvei ezek: „hogy a visitatió ellátása, s azzal egybekötött lakomázás az egyházak nagy terheltetésével jár; — hogy az immár nem csak elavult és hatástalanná lett korunkban, de sőt úgy tünik fel, mint egy évről évre az egyházakban megjelenő adó executió; — hogy a visitatió megjelenése már maga arra látszik felhívni a gyülekezetet, hogy kiki adja elő belhivatalnokai ellen panaszait, s a hol semmi baj nincs is, bajt csinál és támaszt megjelenésével.“ — Ez érvekre nyomosan megfelelt a két, a visitatió fentartását pártoló hang, *) s a tisztelt szerkesztő. S valóban úgy látszik, hogy a panaszok urak, a visitatióról úgy gondolkoznak, hogy a visitáló esperest csak privat passziója kielégítéseért ragszkodik ezen „ódonyszerű, elavult és czélszerűtlenné vált“ intézmény gyakorlásához.

Nem! tisztelt urak! Egy egyházmegye visitálásában heteket tölteni el, mint kell legalább kezdetben néhány

*) Lásd e kérdés körünkben szellőztetését Lapunk f. é. 4. szám 30-ik oldalán. S z e r k.

évig, hogy az esperest saját szemeivel ösmerkedjék meg egyházmegyéje állapotával; — délelőtt és délután, nem perczeket, mint némely tanfelügyelő, hanem órákat tölteni minden iskolában, s beszívni az iskola mindenkor nyommasztó levegőjét, nagy türelemmel mindenre kiterjeszteni gondját, hogy ugy a tanítót, mint a tanítványok értelmi vezettetését kitanulja; — megvizsgálni a gondnoki számadásokat, megtekinteni az épületek mibenlétét, s itt megrovni, ott serkenteni, s elösmerést nyújtani a szívós igyekezetnek; — kifáradni a — sokszor nem épen közellévő, faiskola kertjébe; — s hajlott korban, melyben többnyire az esperestek állanak, elviselni a test törődésével járó szerázásokat majdnem járatlan utakon, — bőrig ázni az út közben kerekedett záportól, s kiteve lenni oly esélynek is, mint a mi e sorok írójával történt, hogy a szekér két gyenge lóval egy széles mocsár közepén elakadván, kénytelen volt társával, levetkezve s felgyürközve gázolni ki a süppedékből, s a szekeres utánok hozván ruháikat, megmosakodás és felöltözés után begyalogolni a nem épen közellévő szomszéd helységbe: meg kell vallani bármely higgadtan gondolkozónak, hogy itt nem privat passzió kielégítéséről van szó, hanem komoly, és mélyen érzett kötelesség teljesítéséről.

A mi már a felhozott panaszokat illeti:

Egyházmegyeünkben a visitatió ellátása az egyházaknak mondhatni semmi terheltetésével nem jár, s csak pár helyen talált a visitatió a gondnoki számadásban 3—3 forintot, ellátás czime alatt bejegyezve, — mi ellen természetesen kifogást tenni nem lehet. Örömmel tapasztaljuk évek óta, hogy az ároni házak a visitatiót — igen kevés kivétellel — szívesen látott vendégül fogadják, s inkább azt sajnálják, hogy az házuknál több időt nem tölthet. — Csupán egy helyen volt fen a mult évig azon — egy elöregedett nőtlén, és az uj ifju lelkész állapotából kimagyarázható — rossz szokás, hogy a presbyterek együtt ebédeltek a visitatióval, — mi tagadhatlan, az egyháznak nem kevés költségebe került; — hanem az esperesti figyelmeztetésnek meg volt hatása, s e rossz szokás már ott is megszűnt.

Továbbá kifogás a visitáció ellen, hogy: „a hol baj nincs is, bajt támaszt“ Ez az én régi tapasztalásommal merőben ellenkezik, sőt épen a visitáció egyenlít ki olykor keletkező bajokat; — és az észlelhető inkább, hogy noha szabályaink szerint ekkor volna ideje, hogy az egyházak belhivatalnokaik elleni panaszait beterjeszszék, — különben elévülnek — azt tenni nem szokták; hanem ha panaszok merülnek fel, a mi egyházmegyénkben ritka eset, időközben szokták azokat — a nép szokása szerint feleresztve elévült, és sokszor nevetségesen csekély vádak levébe — az esperesti hivatalnak benyújtani. A panaszkodó népnek azon tódulása a lelkész-lakhoz, miről másutt beszélni tudnak, nálunk nem létezik. — A közelebbi visitáció elébe is semmi új panasz elő nem terjesztett; — békétlenség is csak egy egyházban van, — a csökmőiben, — hol a lelkészválasztásból folyólag újra birói ítélet-hozásra lesz szükség.

Legsúlyosabb panasz a visitáció ellen, hogy az: „adó-executióként jelenik meg,“ s nem lehet tagadni, hogy a rendetlen lelkészek és gondnokok, kik nem gondolják meg, hogy ezen határ időre egy évig készülhettek, s még is készületlenek, azt ilyenformának is tekintik. — De ugyan miből állanak ezen adók? könyöradományokból, melyeket minden egyház annyit ad, a mennyit akar; — továbbá egyházkerületi és egyházmegyei közigazgatási járulékokból, melyek, — tekintve azt, hogy a világon olcsóbb közigazgatás nincs, mint a miénk, épen nem megbirhatatlanok; — lelkész-gyámoldai illetőségekből, melyeket a lelkészeknek, saját családjok érdekében, kész szívvvel kell teljesíteniök; — végre főiskola szellemi átalakítási, és építési járulékok, melyeket az egyházak önkéntesen ajánlottak meg, minden kényszerítés nélkül. — Igaz, hogy azon idők, melyekben az ajánlatok tétettek, boldogabb idők voltak a mostaniaknál, s ma nehezebb azon terhek viselése; azonban körültekintés és igyekezet mellett teljesíthetők, és teljesíttetnek is. — A nehéz viszonyok eredménye, hogy a pénz-beszolgáltatás, tapasztalásomra, egyházmegyénkben soha oly rosszul nem történt, mint most: úgy hogy majd nem fele a beszolgáltatandó pénzeknek hátralékban maradt, s a mi különös, épen a gazdagabb vidéken; hanem teljes reményem van, hogy pár hó alatt — egy két egyházat kivéve — mindenünnen be lesznek fizetve.

A bihari egyházmegyéből a főiskola átalakítására ajánlatott tőke — jelenleg, miután némely egyházak a tőkét már befizették — tesz összesen: 6673 frtot, minek 6% kamatja 400 frt 38 kr. Évi járadékban: 133 ft. — Az ajánlók közt csak egy földbirtokos van 210 frt tőkével; a többi, egyházak és két lelkész.

Építési költség egyházmegyénkben megajánlatott évenként 526 frt. Ebből az idén beszolgáltatandóul be van jegyezve 424 ft. — A 42 egyház közül — egy filiává lévén

— rendesen fizet 22 egyház; 20 egyház, és pedig köztök néhány első osztályu nem fizet semmit!!

A beszolgáltatandó pénzek a jelen évi tabellák szerint tesznek összesen: 1937 frt 62 krt, 32 czim alatt, s ennyifelé leendő elszámolással.

Hogy kellemes-e ezen sok felelősséggel járó pénzszedés és beszámolás? melyet a visitációt csak is executióként tekinteni szerető hanyag és rendetlen hivatalnokok pontatlanságukkal még nehezítenek: nem nehéz megítélni; — s hogy az esperestek, midőn e sokszor ráfizetéssel járó kötelességnek magukat alávetik, teszik ezt nem a magok, hanem az egyházak kényelméért. Bizonyosan az esperestek szeretnék legjobban, hogy a pénzszedéssel ne terheltenének, hanem az egyházak beküldenék hozzájuk pontosan egy kiszabott határidőre tartozásaikat. De midőn a személyes jelenlét sem képes e tekintetben egész pontosságot eszközölni: igen kétlem, hogy a pesti egyházmegye különben igen dicséretes szándéku intézkedése nálunk sikerre vezetőbb lenne. Igen naiv nyilatkozata az egynek a visitációt pártolók közül, hogy: „minden egyház gondnoka, ha soha egyházlátogatót nem lát is, elmulaszthatlan kötelességének tartja az évenként beszolgáltatni szokott adományokat az esperesti hivatalhoz önként beküldeni,“ vagy nagyon kevés ott a beszolgáltatandó. — Én félnék ilyen intézkedéstől, s inkább szedem magam a pénzt, a gyanúsítás daczára, mint kitegyem magamat a sok kellemetlen irka-firkának.

De ha más tekintetben nem is elmulaszthatlan szükséges a can. visitáció a z i s k o l á k t e k i n t e t é b ő l: meggyőződésem, hogy ennek hiányát nem pótolja sem a tanfelügyelő, sem a dékáni intézmény. A tanfelügyelő nem, mert ennek semmi gondja a vallástanításra, — ni ellenben, nekünk, kik az iskolákat az egyház veteményes kertjeinek tekintjük, földolog. A dékáni intézmény sem, maga; mert ez a dolog természete szerint nem birhat azon tekintélylyel, melylyel egy törvényes fenhatóság bir.

A közelmúlt visitáció egyházmegyénkben, a kedvetlen tapasztalások mellett talált vigasztalókat és örvendetéseket is. — A nagy pénzszerzés daczára, diszes és törvényszerű fiu iskola épült Zsákán. — Az iskolák, némely hegyközi egyházak kivételével, kellő népességűeknek találtattak. — A tanítók általában igyekeznek hivatásuknak megfelelni, s az egyházkerületi tantervhez alkalmazkodni; s dicsérendő az, hogy a kitünők közt 2 új tanító tűnt fel, és pedig egyik az idősbek közül; a dicséretesek közt 3 új. — Fájdalom! rosznak és minden bírálaton alólinak találtatott 4, mind a tanítóképezdéből megszökött ifju.

A f. t. egyházkerület határozata, hogy többé a képezdéből nem bocsáttatik ki senki, mig a tanfolyamot egészen be nem végezte; bizonyára üdvös, s mást tenni tovább már nem is lehetett: hanem következik erre a nehéz kérdés,

hogyan vesznek aztán az egyházak addig is tanítót; és a még súlyosabb: miként lesznek azon tanítói állomások, melyek 300 frton alól, és pedig sokan jóval alább állanak, felekezetiükül megtarthatók; miután azon egyházak, melyeknek azok tulajdonai, nem képesek a tanítói fizetést a kellő mértékre emelni. Eddig azon képezdészek, kik a katonaság kikerülése, - szegénység, - vagy a tanulás megünása miatt, időközben kijöttek, vállalkoztak kisebb jövedelem mellett is; de képezde-végzett, s ezáltal önérzetre jutott ifju, bizonyára meg fogja kívánni a törvényszerű illetéket legalább — és teljes igazsága van. — Nagyon tartok tőle, hogy a mondott határozat, rövid idő alatt, sok iskoláinkat fogja a felekezetnélküliek karjaiba dobni *) Quod Deus avertat!

P a p K á r o l y.

A lelkészválasztási kérdéshez.

Mi, a modernismus és orthodoxia harcát csak távolról szemlélő, helyőrségre kényszerült kislusai papok, félve nyulunk gyakorlatlan tollunkhoz, valahányszor csendes magányunkból szót emelni akarunk a nyilvánosság előtt. Félünk, hogy ezredes vagy százados rangu kartársaink, — kik közt olyanok is lehetnek, a kik semmi jót sem várnak: Názárethből, — épen úgy megbotránkoznak együgyű irányukon, falusias gondolatainkon, mint a milyen készek szemünkre vetni azt, hogy kis egyházainknak, szerintök kevés munkát igénylő vezetése mellett, nem igyekszünk irodalmi uton is értékesíteni tehetségeinket, s hasznosítani sok szabad időnköt. Félünk, hogy a gondjainkra bizott egyszerű földmivelőkből álló gyülekezet érdekében, egészen népiessé vált beszédmodunk némelyeket szánó mosolyra indit. Félünk, mint olyan közkatónák, kik órállásunkon mindennapi gyakorlatainkat, az elibünk irt szabályok szerint, egész odaadással elvégezzük ugyan, de már mások vezénylését, — ha e vezénylet csak a közfigyelemnek valamely előttünk fontos tárgyra való rövid felhívásából áll is, — min szokatlan dolgot, némi elfogultsággal vagyunk képesek teljesíteni.

Hanem vannak esetek még is, a melyekben le kell s le is tudjuk küzdeni félelmünket, a mikor a közérdek a lelkesedésig bátorit, a mikor nagyszámu családukkal közösen lakott egy szobánkban is tollat fogunk s irunk meggyőződésünk hangján, a mint tudunk adatott, — bármiként fogadják is azok, a kik jobban tudnák! — Ilyen eset az, midőn valamely közöttünk élő szabály, gyakorlati alkalmaztatásában, szerintünk nem felel meg a szabályt alkotók és az azt alkalmazók érdekeinek. Ilyen szabálynak tartom én a most gyakorlatban levő: **l e l k é s z v á l a s z t á s i s z a b á l y o k a t!**

Feltudom én fogni ama szabályok alapelvét, az általános szabad népválasztást. Igen szépnak, dicsőnek tartom azt, sőt

*) Francia testvéreinknél „népiskola segélyző társulat“ működik; itt volna az ideje egyházmegyénkét kezdeményezni nálunk is ilyfélé, — ezáltal megmenthető volnának sok népiskolánk, sőt újak alapíthatnának: az erős segítse a gyengét, — ez elvnek gyakorlatilag e körben is tetet kellene adni.

S z e r k.

lelkésülni is tndok azért — elvben! De ha ama szabályok gyakorlati alkalmaztatását nézem, egy évtized óta szerzett tapasztalataim szerint — ha nagyon merésznek látszom is ezért — széles ut- és tágas kapunak tartom azt, a lelkészválasztás m o n o p o l i z á l á s á r a, és a legveszélyesebb c o r r u p t i o terjesztésére.

Én már sok lelkészválasztást kísértem figyelemmel, mint érdektelen fél, mióta ama szabályok érvényben állanak. Megkísértem leírni e tárgyban tett tapasztalataimat.

A mint valamely jobb lelkészi állomás üresedésbe jő, az esperes nem jelölhetvén, legfelebb csak ajánlhatván az előtte érdemeseket, egymást érik közeli és távoli vidékről a trónkerecsők. Hullámzásba hozatik az egész gyülekezet, megkezdődik az árverezés: ki ad többet érte? vagy ki ígér mindenkinek valamit? — A választók főbbjei előtérbe tolják saját magán érdekeiket, gondosan kikémelelik mindenik jelöltségre ajánlkozót, mennyiben felel meg — nem a lelkészi diszes de nehéz állásnak, hanem az ő érdekeiknek. És minthogy egy ember, többek érdekeinek kielégítésére, még ha ajánlkozik is, képesnek nem tartható: különböző pártok alakíttatnak. Magok a főbb pártvezérek, legtöbb esetben egymásnak személyes ellenségei levén, már csak az egymás iránti irigységből, és ingerültségből is, a jelölteket sorban igyekeznek lerántani, minden kigondolható hibákkal, erkölcselenségekkel vádolni, meghurczolni az egész gyülekezet előtt. És ha e fogás nem sikerül, épen mint az országos képviselő választásoknál nagyban, itt is megkezdődik s foly kicsiben az etetés, itatás, sőt a vesztegetésnek más neme is.

A hol pedig időközi lelkész van helyben, természetesen nem maradhat tétlen nézője eme mozgalmaknak. Ő legközelebb van a tüzhöz, leginkább melegegdedhetik. Nem is késik felhasználni ez előnyt, feltárván a még be sem gyepesedett siru elhunyt pap temérdek (?) hibáit, szigorú bánásmódját, az egyház elhagyatott, rendetlen, koldus-szegény voltát stb. egyedül ő magát állítja ama sok bajok orvoslására hivatottnak. Megkettőzötteti a gyakorlati lelképásztorkodást, keresztelők, lakodalmak, halotti torok, névnapok, s más előkészített, vagy önként jövő alkalmakban, s ékes dikciókban élteti a dicső népet, s annak az ő érdekében működő derék vezérét!

Eljön a választás nagy napja. És ki győz? Az, a kinek legügyesebb, leghatalmasabb kortese volt. Győz sokszor az esperes és más egyházi főbbek meglepetésére egy épen nem — vagy nem előnyösen ösmert ujoncz, meglévén benne a választó közönség többségének minden kívánni valója a — nagy hang.

Ugyan kérem, micsoda jövő vár az ilyen lelkészszel bíró egyházra? Miként hozza helyre az új tiszteletes, az ő általa is szított rendtelentégeket, azon egyházi tanácscsal, melynek nagyobb részénél lelkészhez épen nem illő, sőt az emberi méltóságot is lealacsonyító módon esedezett megválasztatásáért? Miként teremt forrásokat az egyház és iskolák egyre gyarapodó szükségeinek fedezésére azon hatalmasoktól, kik őt nem papnak, hanem csak érdekük ügynökének tekintik, s csak a mások zsebére szoktak nagylelkűsködni? Miként váltja be egyeseknek tett ígéreteit, hogy hazugságban ne, — és mégis tiszteletre méltó ember maradjon?!

(Vége következik.)

Á r t á n d i.

*

K Ö N Y V É S Z E T.

I.

Még egy pár német egyházi lap.*)

22. „Evangelisch-reformirte Kirchenzeitung.“ — A „Beweis des Glaubens“ nem kálvini álláspontu, (lásd: XI. kötet. december 666. lapját 1875. és XII. kötet. július. 360 lapját. 1876.) de kitünő tudományos erők által összeállított, s a múlt évben a „Figyelmező“ által (57. lap. 1875.) a jelen évben pedig a lapok 150-ik oldalán ismertetett havi folyóirattal szemben, szükségesnek látjuk a Lapok olvasóival megismertetni s figyelmökbe hathatósan ajánlani a fentcímzett Lapot, mely a német egyházi izodalom terén a valódi kálvini álláspontnak hű kifejezője és képviselője a Kálvin szerinti reformáció elveinek. „Kálvinnak előnye volt az“ — ugymond — „hogy Zwinglit és Luthert ismerte, jóllehet ő nem volt azoknak utódja, utánzója, hanem ő egészen önállóan működött, egyedül a szent iratoknak engedelmessé. Ő maga messze állott mindkét párttól, mint figyelő és ítész szemben azokkal.“ „Feltűnő továbbá az is“ — ugymond ismét — „hogy Kálvin az ő „Institutio“-ja különböző kiadásaiban mindig hasonló maradt önmagához. Már Béza megmondotta, (Vita Calvini 41. lap.) Egy theologusnak sem jutott az, hogy az ő utolsó napjaiban is ugyanazt tanítsa még, a mit legelső iratában. Kezdetben mint biztos építész fogott munkához s így nem volt kénytelen művét ismételve lerombolni.“ Mult évi előszavában írja: Christianus nomen, reformatus cognomen mihi est. A jelige mely alatt az „Evangelisch-reformirte Kirchezeitung“ 1850-ben megindult, a régi reformátori vala: „A kegyelem és semmi más mint kegyelem és egészen kegyelem; az ige és semmi más mint az ige és az egész ige.“ Irányzatához és ezen jeligéhez ez egyházi lap mindaddig hű maradt és azon öt szerkesztő előtt, (Ebrárd, Göbel, Stähelin, Birkner és Thelemann ez utóbbi 13 év óta), kik egy szellemenben munkálkodtak, szüntelen lelkiismeretbeli dolog volt, hogy a lapot ez irányzat és jelige szerint vezessék. Ezen egyházi lap hangját nem lehet hallani az utcákon, — minden időben egyedül a kegyelem és ige zászlójához ragaszkodik. „Mindaddig segítséggel volt nekünk az Ur — ugymond, — és továbbra is segíteni fog, hogy az ő kegyelménél és igéjénél törhetlenül megmaradjunk.“ Legujabb t. i. májusi négy számában közöl egy forrástanulmányt, melynek czime. „Servét az augsburgi birodalmi gyűlésen.“ — Szerkeszti és kiadja Thelemann Ottó, egyháztanácsos. Megjelen minden 14 napban egyszer, egy iven, minden iv két számot tartalmazván. Megbeszéli a jelenkor egyházi ügyeit és hoz bibliai, dogmatikai, gyakorlati és történelmi cikkeket, valamint könyvismertetéseket és „Kirchenchronik“ rovatában egyházi tudósításokat. Megrendelési ára egész évre 6 márka, vagyis: 4 ft 8 kr. o. é. Megrendelhető Schenk C. könyvkereskedésében Detmoldban; s a hazai posta hivatalokon.

23. „Halte was du hast. Evangelisches Volks- und Gemeindeblatt aus Oesterreich.“ Ez tisztán az ausztriai

*) Folytatásul Lapunk f. é. 150. 165. 180. 233. oldalain megjelent közleményhez. Szék.

birodalom egyházi ügyeiről szól, sokat foglalkozik a protestantizmus multjával, főként a Türelmi rendelet-re következő korszakkal. Igen éles szemben a római katolikusokkal főleg a jezsuitákkal. Így pl. jelen évi 5. 6. és 7. számaiban: „Hazugságok Tyrolból és felelet azokra“ című cikkben többek közt így szól: „Ha valaki előtt ismeretlen a még most is élő Giovanelli, az eléggé megismerheti azon hasonlatból, melyet vont a Zillertali evangelikusok és a Mormonok közt, s láthatja, hogy ő valódi testvére az ő már elhalt testvérének Józsefnek, a ki az 1833-ban tartott tyrol országgyűlésen mint egy második Firmian, mérgesen kiálta fel: „Jobb a beteg tagot elválni, mintsem hogy az egész test elsenyvedjen! jobb, hogy a zillertáliak elüzessenek, mintsem Tyrol lutheránussá legyen!“ „Szentelen hazugságok“ nak nyilatkoztatja ki Giovanelli beszédét Ferencz császárra vonatkozólag és azt mondja, hogy a zillertáliakat maga Ferencz császár elismerte keresztényeknek, sok katolikus olaszokkal szemben, kik „semmi Krisztusban nem hisznek.“ De a jezsuiták tehetetlenné tudták tenni a császár szavát és ígérését. Nem különben éles a szlávok ellenében, az 5. számban keményen megtámadja „Lügen aus Böhmen“ című cikkében a „Hlasy ze Sion“ -t. Végül azt mondja: „Nem önöknek (t. i. a lap íróinak) beszélek, hanem azoknak, akik akarják a igazságot és azt tisztelik.“ Ezen igen jeles változatos, számonként egy-egy képpel is ellátott kis lap megjelen minden hónap 1-ső és 3-ik vasárnapján, Dr. Trautenberger Gusztáv szerkesztése s kiadása alatt Morvában Brünnben. Előfizetési ára egész évre 1 frt 50 kr. félévre 80 kr. o. é. Megrendelhető magánál a szerkesztőnél, ki lelkész Brünnben.

24. Jenaer Literaturzeitung im Auftrag der Universität Jena. Klette Antal felelős szerkesztő; megjelenik Jénában Dufft Hermannál, hetenkint egyszer, két iven s fél-iv hirdetési melléklettel, ára 4-ed évre 6 márk. Tudományos könyvismertetéseket hoz az egyetemi tudomány-szakok minden mezejéről, a május 20-ig megjelent 21 számban eddigelé 289 könyvismertetéstől több mint 300 könyv lett már bírálva s bemutatva. Egyik érdekes melléklete a 19-ik számmal ért véget, adván összesen 27 német egyetem nyári félévre szóló leczketervét. Minden számban van könyvészet. A theologia csak egy kis részét képezi, bár első helyén a tartalomnak. Egyetemes tudomány értékű lap ez.

25. Der oesterreichische Protestant f. évi május 10-től fogva indult meg ez cimen Bertschinger és Heyn kiadásában Klagenfurtban, az ausztriai u. n. szabadelvű (néha e szép szónak valódi értelme: féktelen elvű) protestantizmus érdekeit akarná képviselni. A lapot Grácban Beyer R. könyvvezető adja ki, folytatása és kibővítése az év szakonként Grácban „Steiermärkischen Protestant“ című folyóiratnak. Megjelenik havonként 2-szer, előfizetése egy évre kerül 3 frtba. — A róm. catholicismus ily liberalis laptól nem sokat tarthat, az ellen csak az evangyéliomi paizs a valódi véd. R. K.

II.

Angus: Bibliai kézikönyv. Jelezzük bővebben e közsükség pótló munkát. A könyv célja: bevezetést nyújtani a szentírás tanulmányozásához, oly szándékkal írva, hogy az értelmes olvasók minden osztályának hasznára szolgáljon. Tar-

talma: Első rész I. fejezet: a szentírás hitelességéről: vagy a bibliáról, mint azt inspirált férfiak irták, 6 szakaszban 1—70 l. — II. Fej. A szentírás authentiájáról és tekintélyéről 4 szakasz 70—120 l. III. Fej. A biblia különösségei mint Istentől származó kijelentés 5 szakasz 120—142 l. — IV. Fej. A szentírás magyarázásáról 8 szakasz, 142—319 l. — V. Fej. A szentírás rendszeres és alkalmazást célzó tanulmányozásáról 4 szakasz: 319—343 l. — VI. Fej. Az elvek és szabályok felvilágosíttatnak azon idézetek által, melyeket az új testamentom az ó testamontomból hoz s felhasználtatnak a szentírásbeli nehézségek szétosztására, 2 szakasz 343—373 l. VII. Fej. A bibliának alkalmazást célzó és gyakorlati olvasása 373—388 l. Második rész. Bevezetés 6 cikkben. I. Fej. Mózes öt könyve és Jób könyve 5 szakasz: 398—455 l. II. Fej. Történeti és költészeti könyvek Salamon haláláig 6 szakasz: 445—498 l. III. Fej. Történeti és prophetikus könyvek Salamon halálától az ó testamentom kánonjának berekesztéséig, 7 szakasz: 489—574 l. — IV. Fej. A zsidók polgári és erkölcsi története Malakiástól kezdve Keresztelő Jánosig 574—596 l. V. Fej. Az evangyéliomok 6 szakasz: 596—621 l. VI. Fej. A cselekedetek könyve 3 szakasz: 621—635 l. — VII. Fej. A Levelek és Jelenések könyve 4 szakasz: 635—716 l. Terjedelmes tárgymutató 717—735 l. — Végül a ker. korszakban ismeretes világ térképe.

Érdekes részletek: az új testamentom codexének, uncialis kéziratának táblázata (31. l.), a bibliai növény nevéké (231—242 l.), ásványoké, a jelképek magyarázata; a pentateuchus könyveinek rendezése kortanilag; a 150 zoltár egyenkint valószínű évrendezettel, szerzővel stb. a zoltári műszavak, a próféták jóvendöléseinek kortani táblázata, szentírási évrénd stb.

A mű 46 sűrű nyomott iv. A magyar fordító nem nevezé meg magát; egyik ok, mi a fordítás elvállalására vezette, hogy alkalmat nyert lelki tartozása lerovására azon dicsőült jellemek irányában, kik őt a ker. szabadságban és szeretetben nevelték stb. — Üdvözljük a szerény és meleg keblű fordítót is kitarást nagyban igénylő fáradozásaért! Üdvözljük a „királyi ázsiai társaság tagjának“ t. i. a szerző Dr. A n g u s J ó z s e f n e k, ki londoni lelkész és tanár, e jeles művét hazai magyar nyelvünkön s melegen ajánljuk a biblia minden olvasója és tanulmányozójának. Ára, bekötve, 3 ft 80 kr.

B E L F Ö L D.

Helyreigazítás a debreczeni jogakadémia tanterve érdekében.

Az iskolai értesítők fölött a „Prot. egyh. és isk. lapban“ szemlét tartó Ballagi Géza ur második közleményében megemlékezik a helybeli főiskolában levő akadémiai tanfolyamok értesítvényéről is, sőt ezt még a többiek felett ki is emelni sziveskedik annyiban, a mennyiben két jegyzettel kíséri, melyek közül az elsőben helyes intézkedésnek tartja az akadémiai igazgatóság részéről azt, hogy a gymnásiumtól és tanítóképzédtől elkülönítve adta ki jelentését, s ezen intézkedését más hasonrangu tanintézeteknek is figyelmökbe ajánlja. De következik azután erre rögtön a második jegyzet, melyben — mintha csak megbánná az első sorokban tett elismerő nyilatkozatot — ama kifejezését megváltoztatja, s oly alaptalan megjegyzéseket visz véghez, melyeket mi egyelőre másnak nem tulajdonítunk, mint an-

nak, hogy az ezen alkalommal 45 számra rugó értesítvény beleskukkantása között nem volt ideje kérdéses értesítvényünknek tartalmáról magának részletes, s egy lapnak iskolaügyi rovatát vezető munkatársát mindenestre megillető alapos tudomást szerezni magának.

Azt mondja ugyanis, hogy a debreczeni jog s államtudományi kar tudtunkkal az egyetlen jog és államtud kar, mely a különben általánosan jónak elismert ministeriális tantervvel, vizsgálati és fegyelmi szabályokkal nem elégedett meg, hanem felforgatta azokat. Nem fojthatjuk el továbbá — folytatja — csodálkozásunkat, miért részesül a debreczeni joghallgató privilegiumokban? miért elégszik meg például a miniszter azzal, hogy a debreczeni jogász hetenként 17 órát hallgasson, mikor más akadémiában az ifjuságtól, hogy államvizsgát és rigorosumokat tehessen, s hogy aztán állami szolgálatban alkalmaztathassék — 20 óra hallgatását követeli. — Értesítő ur szavai ezek.

Ily kis helyen valóban alig lehetett több alaptalanságot összehalmozni.

Legelsőben is, ha értesítő ur elolvasta volna azon „Utasítást“, mely a rendes és magán joghallgatók részére adatott ki, s mely az értesítvény 76—83 lapjain foglaltatik — láthatta volna, hogy főtanodánk jog és államiudományi osztálya — a magy. kir. vallás és közokt. miniszterium 1875 jul. 11-kén kelt 15720. sz. leirata és erre következett egyházközlöny határozata alapján alakult teljes jog és államtudományi karrá, következik tehát ebből, hogy sem a miniszter nem lehetett oly eszélytelen, hogy jóváhagyjon oly tantervezetet, mely a májusi „általánosan jónak elismert“ szabályzattal ellenkeznék, sem az egyházközlöny nem lehetett oly tapintatlan, hogy elfogadjon illetőleg jóváhagyjon oly vizsgálati és fegyelmi szabályokat, melyek a mellett, hogy ifjainkat más akadémiák hallgatóival szemközt értelmi műveltség tekintetében degradálnák, még arra is alkalkalmasok lennének, hogy a desorganisáció magvát hordják magokban. A ki alaposan ismeri a májusi szabályzatnak mind a tanulmányi, és vizsgálati rendszerre vonatkozó, mind pedig fegyelmi szabályait, s összehasonlítja ezekkel az említett „Utasítás“ megfelelő szakaszait; de meg figyelmét nem kerülik el a többször említett utasítás 31. §-ának ezen szavai sem: „Ezen szabályokon kívül a debreczeni jog s államtudományi kar hallgatóira nézve kötelező érvényben állanak az iskolai törvények mindazon szakaszai és pontjai, melyek ezen rövid utasításban nem érintettek:“ az bizonyára nem dob a világba oly alaptalan mondást, hogy mi a ministeriális tantervet „felforgattuk.“

Hogy a debreczeni jogász hetenként 17 órát hallgatna — a mint ezt értesítő ur „a debreczeni joghallgatók privilegiumaként“ említi fel — s melyre még a miniszter figyelmét is felhívni loyalisnak tartja — megint mese beszéd. Az utasítás 8. §-ban (az értesítvény 78. lapján) ismét olvashatta (ha akarta) volna, hogy a jogtanulók minden félévben hetenként legalább 20 órát kötelesek hallgatni, s hallgattak is, mert különben — legyen meggyőződve a tisztelt értesítő — sem alap, sem államvizsgákra nem boasáttatnak.

Ennyi az, a mit ez alkalommal elmondani jónak láttam. Nem dédelgetünk mi itten, — legyen meggyőződve a tudósító — „privilegizált hallgatókat,“ nincs nekünk itten sem oly tansem oly vizsgálati rendszerünk, mely végeredményében ifjuságunkat az „állami szolgálatra“ alkalmatlanná tenné; a mint ed-

dig, úgy ezúfán is kiállják ők a versenyt a többi akadémiák hallgatóival, s ha isten megsegéli törekvéseinket — abból a százalékból, mely a tudori szigorlatokra megjelenő vidéki akadémiák polgáira esik — főiskolánkra is bizonynyal ki fog jutni az ötöt megillető rész, s ekkor nem minket fog tartani az elfogulatlan közvélemény „a versenyen elmaradó“ félnek.

Értesítő urat befejezésül csak arra kérem, hogy az érte-sítvényeket jövő évre gondosabban olvassa el, s alaptalan állításaival ne támaszsa maga ellen azon hiedelmet, hogy csak azért ír, mert — olvasni nem szeret.

dr. K. S.

Az államsegély kiosztása a tiszántuli ref. egyházkerületben.

A július hóban tartott egyházkerületi közgyűlés elhatározván, hogy a folyó évről az államsegély, az eddigi eljárás és módzat mellett osztassék ki a szegény egyházak és belhivatalnokok között: a kiosztásra nézve határidőül aug. 12. napja tüzetett ki, a mikor az espetest urak Debreczenben megjelenvén, a kiosztást a következő arány és mennyiség szerint foganatosították:

Egyházmegye	Államse-	Segély	Államse-	Segély	Államse-	Segély	Összesen
	gélyt nyert egyházak száma	összeg frt.	gélyt nyert lelkészek száma	összeg frt.	gélyt nyert tanítók száma	összeg frt.	
Nagybányai egyh. megye	6	320	14	760	9	235	1315
Békésbányai „ „	3	200	6	360	7	240	800
Beregi „ „	6	300	19	990	15	400	1690
Bihari „ „	8	530	6	360	4	120	1010
Debreczeni „ „	—	—	1	80	1	40	120
Érmelléki „ „	2	100	2	150	3	95	345
Heves nagykunsági „ „	5	440	4	300	4	130	870
Nagykárolyi „ „	8	440	14	880	9	245	1565
Máramaros-ugocsai „ „	11	590	10	510	9	285	1385
Alsó-szabolcs-hajdukerületi	5	400	3	210	7	200	810
Felső-szabolcsi „ „	10	550	27	1350	34	870	2770
Nagy-szalontai „ „	11	550	6	275	10	225	1050
Szatmári „ „	21	1100	19	1040	16	435	2575
Összesen 16,305 forint osztott ki.							

Az egyházak 3 osztályba soroztattak, az első osztályuk 100 frt. a 2-dik osztálybeliek 70 frt. és a 3-dik osztályuk 0 frt segélyezést nyervén.

A lelkészekre nézve szinte 3 osztály állapított meg, 100, 80 és 50 forint segélyösszeggel. A tanítók pedig 40, 30 és 25 frt osztályzati kulcs szerint segélyeztettek

A szegény folyamodó belhivatalnokok száma még egy évben sem emelkedett ennyire, mint jelenleg, épen azért a küldöttség első helyen a belhivatalnokokra volt tekintettel, mint a kik az elemi csapásokat legközvetlenebbül érezték.

Folyamodott államsegélyért egyház:	131;	államsegélyt nyert	96
„ „ lelkész:	137;	„ „	131
„ „ tanító:	140;	„ „	128

Összesen folyamodtak: 412; államsegélyt nyertek: 355.

Debreczen 1876. augusztus 14.

T. S.

Tisza Lajos s. gondnoki hivatalba igtatása

K-Nyéken.

Sárközy Kázmér halála folytán elvesztvén a vértess-aljai ref. egyház megye segédgondnokát, a megürült helyre Tisza Lajost választotta meg egyhangulag, ki e tisztséget elvállalván, aug. 10-kén jelent meg K-Nyéken, hogy

itt az egyházmegyei közgyűlés által ünnepélyesen igtatassék be új hivatalába.

Reggeli 8 órakor számos fogat ment ki a nyéki indóházhoz, hogy egész diszszel fogadják az új segédgondnokot, kihez a legszebb reményeket kötik. — Az indóháznál Rácz János lelkész fogadta Tiszát, rövid beszédben üdvözölvén őt, s csakhamar berobogott az ünnepélyes menet a református templom elé, hol még több egyháztág várta már megérkezését.

Az egyházmegyei közgyűlés a 73. dicséret éneklésével vette kezdetét, mely elhangozván, Koncz Imre főesperes mondott buzgó imát s ennek végeztével előadta röviden, hogy mi végett űlt a közgyűlés össze, egyszersmind egy küldöttséget neveztek ki, mely Tisza Kajost, mint a vértessaljai ref. egyházmegye segédgondnokát a gyűlésre meghívja.

A küldöttség csakhamar visszatér Tiszával, kit éljenzéssel fogad a közgyűlés, három fehérbe öltözött kis leány pedig eléje megy, s egyik közülük alkalmi üdvözlő verset intézvén hozzá, szép virágkoszorút nyújt át néki. Majd Koncz Imre is üdvözlő őt, s egyszersmind az eskü letételére szólítja fel. Komolyan és határozottan tette le Tisza az esküt, úgy látszik, hogy annak minden egyes pontját lelkiismeretes hűséggel fogja teljesíteni.

Elfoglalván a s. gondnok elnöki székét, beszédet intéz a közgyűléshez, melyben legelőször üdvözlő a közgyűlést, majd előadja aggályait, melyek benne támadtak, midőn fontos tisztségre meghívták, de miután reméli, hogy mind az egyházmegye, mind pedig főleg elnöktársa segítségére leendenek, és miután úgy vélekedik, hogy a mely egyházi tisztségre a közbizalom valakit kinevez, azt elvállalni minden ref. embernek kötelessége: örömmel ragadja meg ezen alkalmat, melynek folytán csekély tehetsége szerint járulhat egyháza ügyeinek előmozdítására. — Ezután áttér annak fejtegetésére, hogy minő viszony legyen a lelkészek és tanítók között, felemlíti az iskolák fontosságát s örömet fejez ki a felett, hogy ezen egyházmegyében mind a lelkészek s tanítók közti viszony barátságos volt, mind pedig az iskolák felvirágoztatására és jó karban tartására mindent elkövettek. — Majd midőn az állam és egyház közti viszony fejtegetésébe bocsátkozik, felemlíti minő volt az hajdan, s minő az most, de azért „közönyösen várni az államtól mindent — ugymond — nem szabad. „Az államnak — mondja továbbá — más, mint a kielégített néző szerepe ne legyen.“

Eléggé jellemzik e szavak Tisza gondolkozásmódját az egyházi téren, s egyszersmind sejtetni engedik, hogy az egyházmegye ügyeit a legnagyobb erélylyel fogja vezetni.

Végül egy iratot tesz le Koncz Imre kezeihez, melyben kötelezi magát arra, hogy a következő év január elsejétől fogva évenként — míg csak ezen tisztségben lesz, — 250 frtot o. é. fogadni az egyházmegyének, általa mindenkor meghatározandó segélyezési célra.

Beszédét lelkes éljenzés követi, s most többen üdvözlők őt a jelen volt lelkészek közül.

Ezután a gyűlés a kitűzött tárgyra tér át.

Koncz Imre jelenti, hogy Gaál Lajos halála folytán megürülvén a jegyzői állomás, miután általános szavazatot egy sem nyert, a két legtöbb szavazatot nyert tüzetik ki új választásra; a legtöbb szavazatot Kemenczky nyerte, 15 egyház szavazván reá, V. Balogh Lajos pedig utána nyervén legtöbbet, t. i. 4-et, e kettő lesz új választásra kitűzve. Három egyház nem szavazván, 5 frt büntetésben marasztaltatik el egy-egy.

Ezután a lelkész-özvegy és árva gyámintézet alapszabályainak tárgyalásához fogtak.

S. V.

Vértessaljai h. h. egyházmegye közgyűlése. *)

Mészöly P. ur üdvözölte a beigtatott gondnok urat. E beszéd volt a közgyűlés egyik fénypontja; határozatba ment, hogy az üdvözlő és székfoglaló beszédek egész terjedelmükben felvéssenek a jegyzőkönyv tartalma közé.

A beigtatás elvégződése után, tárgyalásra vétetett, a gyámegyleti szabályjavaslát.

„Egy kiküldött bizottság nyújtott be egy munkálatot, mely csak is a főelveket foglalja magában. — Nevezetesen:

A gyámegylet alapvagyon a deficiens cassa és a magtár 10,000 frt.

A lelkészek részéről egyszersmindenkorra befizetendő 24 forint.

Az aránylagos évi befizetés 2, 4, 6—8 frt.

Adakozások.

Segélyeztetnek özvegyek holtig vagy férjhez menetelig. Az árvák 20 éves korukig.

A részletes alapszabály kidolgozására ezen kiküldött bizottság bizatik meg, azonban a befizetés kötelezettsége azonnal életbe lépett.

Második tárgy volt „egyházmegyei könyvtárszabályjavaslát.“

Ezen tervezet szerint állittatnak fő- és fiók könyvtárak, az egyh. megyében az előbbiből az utóbbiak évente kicseréltetnek, s ez által alkalom adatik az önképzésre, a korral való haladásra.

A benyújtott tervezet kevés vita után el lett fogadva s a hivatalnokok választása azonnal meg is ejtetett.

Harmadik tárgy volt „a házszabályjavaslát, ez azonban ez idő szerint — már másodszer levétetett a napirendről s a jövő közgyűlésre lett halasztva. Ez idő szerint e tárgyban nem szólok, mert azon reményben vagyok, hogy a jövő gyűlés már nem fogja elejteni, illetve elhalasztani a jövőre.

Más tárgy nem lévén a gyűlés feloszlattatott, hogy a midőn vetettünk a szellemnek, a dús lakoma mellett Tisza Lajos ur őszinte magyar vendég-szeretetéből arassunk a testnek is.

A nagy számú közönség — 120-at meghaladólag a nagy vendéglőhöz vonult, hol terített asztal izletes étkekkel és finom szivvidámító borokkal várták az örvendező sereget. Ősi szokásként megindult a felköszöntések hosszú sora, Koncz Imre ur éltette Tiszát, kívánva, hogy a benne vetett remény valósuljon, Báthory D. ur éltette a Tisza és gróf Teleki családot, Vasadi Balogh Lajos Kenessey Kálmán ő nagyságát a házi ipar egyik legbuzgóbb bajnokát, Rozgonyi ur összeházassítá a segédgondnok és az esperes urat. Ez alkalommal kedves kedélyesség fejlődött ki. Tisza a mézes hetekben felköszönté az esperest, az esperes kijelenté, hogy azért hogy ők házastársak mindketten legények; Vasadi Balogh Lajos pedig azt mondá, hogy a kötelező házasság hozassék be a tractusba, mert igen sok a legény s nőtlen pap.

Végül „finis coronat“ Tisza ő nagyméltósága élteté a hazát és a királyt s viharzó lelkes éljenzés között d. után 5 órakor lett vége a gazdag és fényes ebédnek. — Ezek után jó reménynyel, vidám kedélylyel eloszlottunk. — Isten velünk! △

*) Miután rendkívülileg külön tudósítást kaphattunk a gyűlés beigtatási részéről, rendes tudósítónk s jeles munkatársunk megengedi, hogy a tudósítás beigtatásról szóló részét mellőzzük.

Népiskolai könyvek tárgyában értesítés.

A tiszántuli ref. egyh. kerületben, az egyetemes tanügyi bizottság által kibocsátott népiskolai kézi könyvek, az illető es-perest uraknál következő leszállított áron szerezhetők meg:

Árva ABC-e (eredeti ára 25 kr.) jelenleg: 15 kr.

Árva nyelvtani Vezérkönyv 1 ft 20 kr helyett: 50 kr.

Árva magyarnyelvtana 36 kr helyett: 20 kr.

Pánczél olvasókönyv 16 kr helyett: 10 kr.

Nagy László: Beszéd és értelem gyakorlat 1 ft helyett: 40 kr.

Árva Szenttörténetek 33 kr helyett: 20 kr.

A népiskolai tanítók figyelmébe ajánlatik. T. S.

Tanév-kezdet a debreczeni ref. főiskolában.

A reformátusok debreczei főiskolájában az akadémiai tanfolyamokra jelentkezések, bevételések, javító vagy pót-vizsgák és a magán jogtanulók vizsgái szept. 8 első napján, — az alap — és államvizsgálatok pedig a jogtudományi szak-tanfolyamban szept. 4-kétől 16-káig fognak megtartatni.

Debreczen, aug. 15. 1876.

A z i g a z g a t ó s á g.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.**Pályázat.**

a vésztői, káplánsággal összekötött
felső leányiskolai tanítóságra.

Évi fizetés:

1. Lakás az iskolai épületben.

2. Pénz: 150 = százötven forint o. ért.

3. Buza: 31 = harminczeg hektoliter, gyülevész.

4. Árpa: 18 = tizenhatsz hektoliter, gyülevész.

5. Fagyu: 8 = nyolcz kilogr.

6. Föld: 20 = husz hold.

Pályázók, bizonyítványaikat — a kápláni s tanító-képességi vizsgárolit is — a papi hivatalhoz szept. 2-ig beküldeni sziveskedjenek.

K o v á c s B á l i n t,
gondnok.

1—2

Pályázat

„tanári“ állomásra.

A kisujszállási, — polgári iskolával egybekötött 6 osztályu ref. gymnásiumban, — addig is mig a középtanodák szervezését illetőleg a törvényhozás végleg intézkednék egy ö t ö d i k, jelenleg s e g é d t a n á r i állomásra pályázat nyittatik, 600 o. é. frttal, mely évnegyedes részletben előre fizettetik.

T a n t á r g y a k: történelem és földrajz az I. II. III. IV-ik, terményrajz az I. II. V. VI-ik, — vegytan VI.-s német nyelv az V. VI-ik osztályokban, összesen 26 órán.

Pályázati határidő szept. 3, mely napra a kellőleg felszerelt folyamodványok az iskolabizottság elnökségéhez beküldendők.

A megválasztott tanár köteles állomását legkésőbb szept. 17-kén elfoglalni.

Kelt Kisujszállás, 1876. aug. 9.

I l l y é s B á l i n t,

iskola bizottsági elnök.

1—2

Pályázat

„fitanítói“ állomásra.

A kisujszállási ref. elemi fiiskolában az első osztály mellett szervezett parallel osztály számára, egy rendes fitanítói állomásra pályázat nyittatik.

I. É v i f i z e t é s: évnegyedes részletekben fizetendő 215 frt, 17 köből kétszer buza, 15 köből árpa; továbbá 6 hold szántóföld 1600 □ ölével, adóját az egyház fizeti, 2 legeltetési jog, fél öl tüzi fa.

II. K ö t e l e s s é g e k: az 1-ső parallel osztály tanítása mellett, a sorszerint reá eső vasár- és ünnepnapokon 2 harangozás közt a templomi éneklés vezetése.

Pályázati határidő szept. 3, mely napra a kellőleg felszerelt folyamodványok az iskola-bizottság elnökségéhez beküldendők. Pályázat csak okleveles tanítóknak nyittatik.

A megválasztott tanító köteles állomását legkésőbb szept. 17-kén elfoglalni.

Kelt Kisujszállás 1876. aug. 9.

I l l y é s B á l i n t,

iskola-bizottsági elnök.

1—2